

De trek van zeevogels langs de Nederlandse kust

J. van Dijk

Het systematisch waarnemen van trekverschijnselen boven zee vanaf de kust is een tak van de veldornithologie die pas de laatste jaren tot ontwikkeling gekomen is. De gestuwde trek van landvogels werd reeds tientallen jaren uitvoerig bestudeerd, maar de doortrek en de aanwezigheid van vogels boven zee werd slechts sporadisch bekeken. In dit verband moeten de waarnemingen van Verweij te Noordwijk (1919–1920) en van Van Dobben & Makkink op Vlieland (1930) genoemd worden. Tanis (1963) is in 'De vogels van Terschelling' de eerste die in een streekavifauna verslag doet van min of meer regelmatige tellingen vanaf de kust.

Aan het eind van de zestiger jaren neemt de belangstelling voor het waarnemen boven zee sterk toe, vooral als blijkt dat bij zware noordwester stormen allerlei stormvogels langs onze kust waarneembaar zijn. Om zo min mogelijk informatie verloren te laten gaan, wordt in 1972 de Club van Zeetrekwaarnemers opgericht. Al eerder was vanuit de Vogelwerkgroep van de CJN een poging ondernomen om tot een landelijke coördinatie te komen. Deze poging strandde omdat de wijze van notatie en archiefopbouw het maken van overzichtelijke verslagen al spoedig onmogelijk maakte. Daarom werd gezocht naar een zodanig informatieverzamelsysteem dat ook bij een groot aantal waarnemingen, ook van de meer algemene soorten, toch nog een redelijk overzicht samengesteld kan worden. Gekozen werd voor het gebruik van voorgedrukte zogenaamde uurtotaalkaarten. Op deze kaarten zijn alle vogels die men boven zee verwachten kan genoemd, met daarachter drie kolommen voor de beide vliegrichtingen en de ter plaatse verblijvende vogels. Het tellen en noteren per uur

geeft vele voordelen. Met behulp van dit systeem kan vrij eenvoudig het uurgemiddelde over een bepaalde periode berekend worden. Omdat bij het weergeven van uurgemiddelden de piekuren worden gladgestreken, kunnen de teluren ook in een uurfrequentietabel worden gepresenteerd. Uit een dergelijke tabel valt dadelijk af te lezen hoeveel uren er zijn geweest dat de desbetreffende soort niet werd waargenomen, hoeveel uren er zijn geweest dat er 1 exemplaar werd gezien, enzovoort (zie de uurfrequentieverdeling voor de jagers, figuur 2). Wil men een indruk geven van de kans die men heeft om in een bepaalde tijd van het jaar bijvoorbeeld een Jan van Gent te zien, dan kan men de gegevens samenvatten in een grafiek van presentiepercentages. Zo betekent bijvoorbeeld 60 in periode 20 dat in die periode gedurende 60% van het aantal waarnemingsuren één of meerdere Jan van Genten zijn waargenomen. (zie figuur 3).

Het doel van de Club van Zeetrekwaarnemers is in eerste instantie om door systematisch waarnemen een goed kwantitatief avifaunistisch overzicht

Roodkeelduikers, Castricum, 5 april 1976. Strandvondsten en dichtbij passerende vogels doen vermoeden dat zeker driekwart van de bij ons doortrekkende duikers Roodkeelduikers zijn.

Foto: Jan Mulder.

	1972 II	1973 I	1973 II	1974 I	1974 II	1975 I	1975 II	1976 I	1976 II	Totaal
Westkapelle	14	—	28	—	30½	—	23½	—	8	104
Maasvlakte	—	—	—	—	60	111½	—	34	1	206½
Scheveningen	89	26½	124½	44	149½	30	197½	68	92	821
Katwijk	—	—	11	59	139	49½	31	14½	61	365
Noordwijk	82½	112	129	196½	152	216	256½	211½	269½	1625½
Zandvoort	3	7	8	13	—	5½	—	3	—	39½
IJmuiden	136	2	76	57	173½	96	138	132	82	892½
Castricum	9	3	7½	11	24	25½	2	42	11½	135½
Schoorl aan Zee	—	—	—	13	—	40½	—	54	—	107½
Hondsbosse overige posten	98	13	130½	56	276	264	352½	481	698	2369
Hollandse kust	—	4	11	—	33	2	6	24	28	117½
Texel	7½	1	10	—	9	5	11	17	33	94½
Vlieland	4½	—	34½	—	36½	28	—	16	81	732
Terschelling	38	4½	15	2	5	—	—	12	52	135½
Ameland	—	—	8	4	106	—	37	1	27	183
Schiermonnikoog	91½	23	169½	118	327	263½	107	8	136½	1244
Rottumerplaat	—	—	—	—	4	—	—	22	—	26
	573	196	762½	584	1625	1137	1600½	1140	1580½	9198½

Fig. 1. Overzicht van het aantal waarnemingsuren per half jaar en per telpost.

soort	klasse	0	1	2-5	6-10	11-25	25+
KLEINE JAGER	1974	767	132	110	5	1	—
	1975	783	120	71	29	7	1
	1976	653	197	245	93	58	5
	totaal	2203	449	426	127	66	6
MIDDELSTE JAGER	1974	1016	19	2	—	—	—
	1975	989	8	7	3	—	—
	1976	1208	33	6	2	2	—
	totaal	3213	60	15	5	2	—
GROTE JAGER	1974	1009	22	6	—	—	—
	1975	988	15	4	—	—	—
	1976	1217	25	8	1	—	—
	totaal	3214	62	18	1	—	—

Fig. 2. Verdeling van uurfrequenties voor drie soorten jagers. Deze gegevens hebben alleen betrekking op waarnemingen langs de kust van Holland en Zeeland.

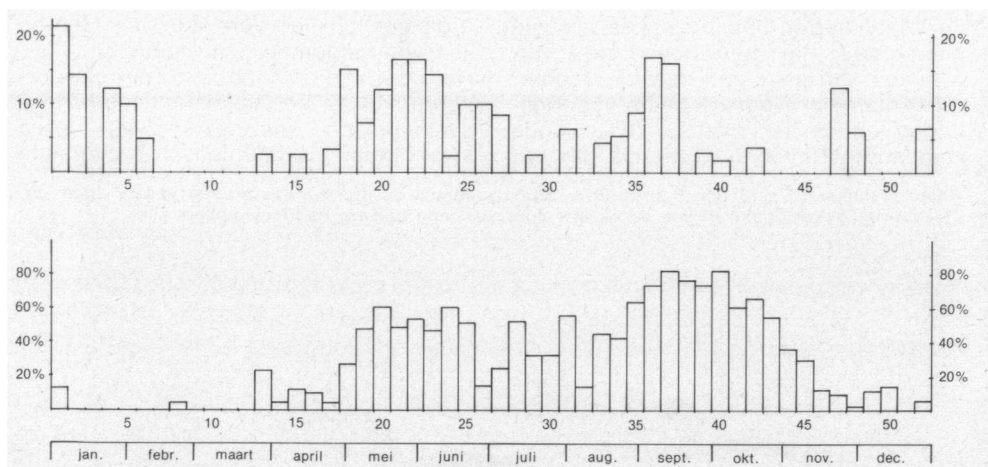
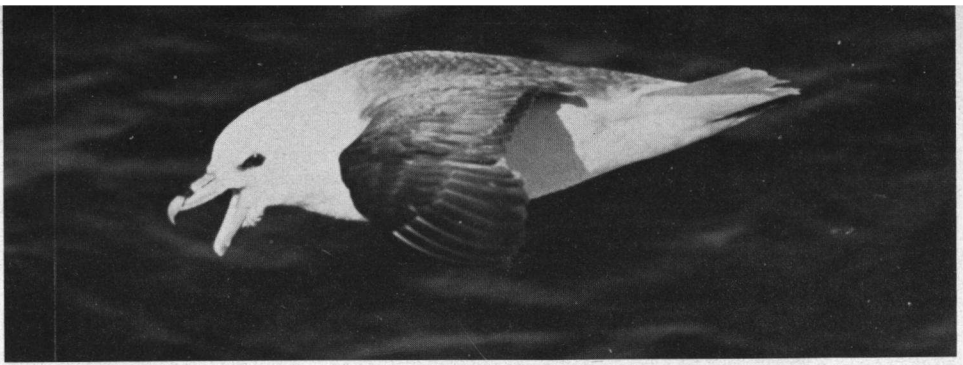

Fig. 3 Presentiepercentages per 7-daagse periode 1976. Hollandse kust, boven: Noordse Stormvogel, onder: Jan van Gent.

De Noordse Stormvogel is in mei en juni een veel regelmatigere verschijning dan in het najaar.

Foto: Piet Munsterman.

van de passage en aanwezigheid van vogels langs onze kust te verkrijgen. Als vervolg daarop kan detailonderzoek plaatsvinden en kan gezocht worden naar verklaringen van de gevonden verschijnselen.

Het door de Club van Zeetrekwaarnemers (in het volgende verder afgekort met CVZ) ingevoerde kaartstelsel bleek zeer stimulerend te werken, want binnen enkele jaren werd een archief van duizenden kaarten opgebouwd. Al spoedig werd behoefte gevoeld om tot een hechtere organisatie te komen. Dit resulteerde in statuten en dergelijke, terwijl ook contact werd opgenomen met het bestuur van de Nederlandse Ornithologische Unie. De besprekingen die hierna volgden, hadden als resultaat dat de Club met ingang van 1 januari 1976 als sectie binnen de NOU opereert.

Resultaten

Natuurlijk is het in het bestek van één artikel niet goed mogelijk om een volledig beeld te schetsen van alle informatie die via de meer dan 9000 uurtotaalkaarten verzameld is. In 1970 verscheen de tweede druk van de 'Avifauna van Nederland'. Hierin wordt van

elke in ons land waargenomen soort de status (bijvoorbeeld dwaalgast, regelmatig broedvogel) en een beschrijving van de trekperiodes gegeven. In dit artikelje willen we nagaan tot welke wijzigingen de waarnemingen van de CVZ tot nu aanleiding kunnen geven. Omdat in de 'Avifauna van Nederland' (verder aangeduid met AVN) veel gewerkt wordt met termen die een kwantitatieve betekenis hebben, volgt hier een overzichtje van de meest gebruikte omschrijvingen.

dwaalgast: na 1900 niet vaker dan 15 maal vastgesteld.

onregelmatige gast: niet jaarlijks. Hierbij een onderverdeling in zeldzaam: 16 - 30 gevallen en vrij zeldzaam: meer dan 30 gevallen.

Voor de doortrekkers worden de volgende termen gebezigd:

in zeer klein aantal: 1 - 100

in klein aantal: 100 - 500

in vrij klein aantal: 500 - 5000

in vrij groot aantal: 5.000 - 20.000

in groot aantal: 20.000 - 100.000.

Deze schattingen hebben betrekking op het maximale aantal exemplaren dat op het hoogtepunt van de trek in Nederland aanwezig is.

In het onderstaande overzicht zijn alleen die soorten opgenomen, waarbij bepaalde wijzigingen zijn aan te brengen.

Jan van Gent. De kans om een Jan van Gent aan de Nederlandse kust te zien is in mei en juni echt niet zo veel kleiner dan in het najaar.

Foto: Piet Munsterman.

Roodkeelduiker

AVN: 'Doortrekker in klein aantal en wintergast in zeer klein tot klein aantal, voornamelijk langs de kust. Doortrek voornamelijk van oktober tot in december en van half februari tot in mei'.

CVZ: 'Doortrekker van september tot in december in klein tot vrij klein aantal. Wintergast in klein aantal. Doortrekker van februari tot begin juni in klein aantal'.

Omdat Parel- en Roodkeelduikers in het winterkleed gemakkelijk verward kunnen worden en duikers doorgaans ver uit de kust passeren, is het niet verwonderlijk dat van de waargenomen duikers bijna 90% niet op naam gebracht wordt. Strandvondsten en dichtbij passerende vogels doen echter vermoeden dat zeker driekwart van de bij ons doortrekende duikers Roodkeelduikers zijn. In het najaar zijn de aantallen meestal het grootst in november en begin december. In sommige goede jaren (bijvoorbeeld 1976) kunnen in

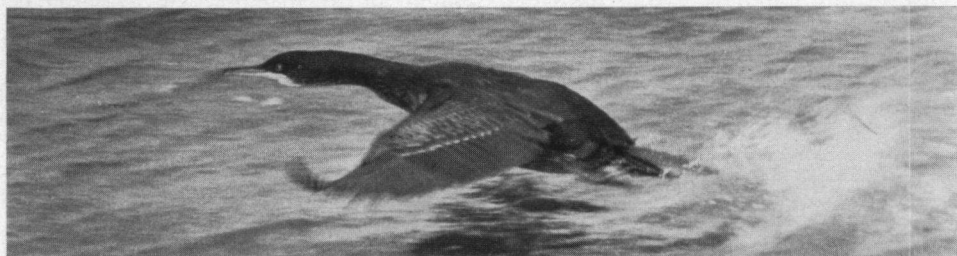
piek voor de Noordse Pijlstormvogel meestal enkele weken eerder valt.

Noordse Stormvogel

AVN: 'Doortrekker en wintergast in zeer klein aantal, met een enkele uitzondering: 1962 260 ex. Het merendeel de gevallen heeft betrekking op dode, uitgeputte of zieke exemplaren. De meeste gevallen dateren uit de maanden september tot en met april (opvallend weinig in november). Enkele waarnemingen uit de maanden mei en juni; verscheidene waarnemingen uit juli en augustus'.

CVZ: 'In alle maanden in zeer klein aantal aanwezig. Doortrek voornamelijk in mei en juni en tijdens stormen in het najaar. Opvallend weinig waarnemingen uit januari, februari en maart. Vondsten in alle maanden van het jaar, maar de meeste ex. van januari tot eind april'.

De Noordse Stormvogel is in mei en juni een veel regelmatigere verschijning dan in het najaar. Vrijwel alle najaarswaarnemingen wor-

Tijdens zijn winterverblijf langs de zuidpier van IJmuiden vliegt de Kuifaalscholver regelmatig landinwaarts om zich op een rustige strekdam van de haven te tolletteren. Zuidpier, IJmuiden, 21 januari 1975. Foto: Frits van Daalen.

die tijd wel meer dan 25 ex. per uur geteld worden. Het grootste totaal werd tot nu toe bij Scheveningen vastgesteld: 118 ex. in 5 kwartier op 20 december '75. Langs de Waddeneilanden zijn de duikers in oktober vrijwel in elk uur present; voor de Hollandse kust is dit meestal pas in november het geval.

Noordse Pijlstormvogel

AVN: 'Zeldzame najaarsgast in september en oktober. Komt vermoedelijk in het najaar regelmatig in onze territoriale wateren voor'.

CVZ: 'Doortrekker in zeer klein aantal van augustus tot eind oktober'.

In de afgelopen jaren werden 269 ex. waargenomen. Het merendeel der vogels passeerde tijdens stormachtige omstandigheden. Ruim de helft van de getelde vogels vloog in noordelijke richting. Van echte gerichte trek is waarschijnlijk dan ook geen sprake.

Grauwe Pijlstormvogel

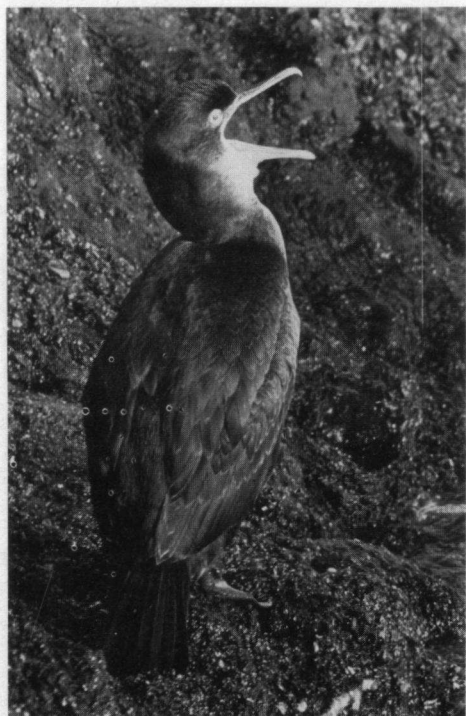
AVN: 'Dwaalgast, 5 gevallen'.

CVZ: 'Doortrekker in zeer klein aantal van augustus tot in november'.

Van deze soort werden de afgelopen jaren 229 ex. waargenomen. De waargenomen aantallen zijn in de meeste jaren van eind september tot eind oktober het grootst, terwijl de

Tijdens het tolletmaken gaapt de Kuifaalscholver regelmatig. Zuidpier, IJmuiden, 29 november 1975.

Foto: Frits van Daalen.

den gedaan tijdens of na noordwester stormen. De aantallen per storm kunnen enorm verschillen: 22 oktober 1972 75 ex. op één dag aan de Hondsbossche Zeewering, maar gehele najaar 1973 slechts 31 ex. Ook de verschillen per telpost zijn vaak enorm. Deze soort wordt (vooral bij noordwestelijke winden) aan de Hondsbossche Zeewering veel meer gezien dan op de telposten in Zuid-Holland.

In mei en juni (en ook nog wel in juli) worden de Noordse Stormvogels bij vrijwel elk weertype waargenomen en verschijnen ze dikwijls ook veel dicht bij de kust. Zowel aan de Hondsbossche Zeewering als bij Noordwijk werd verschillende keren waargenomen dat Noordse Stormvogels boven de duinen gingen kringen en soms zelfs landinwaarts verdwenen. Meerdere malen werden ook 'paren' en groepjes waargenomen. De grootste groep werd tot nu toe gezien bij de Zuidpier van IJmuiden: 40 ex. ter plaatse zwemmend op 15 mei 1976. Waarnemingen van paren zouden kunnen wijzen op de zogenaamde 'bruidsvlucht'. Nadat in de kolonie een nestplaats is gevonden, vliegt het paar soms honderden kilometers bij de kolonie vandaan om pas kort voor het leggen van het ei op de broedplaats terug te keren. De waarnemingen in mei en juni van boven de duinen vliegende vogels wijzen misschien in de richting van het zoeken naar eventuele nieuwe broedplaatsen langs onze kust.

Jan van Gent

AVN: 'Doortrekker in vrij klein aantal van september tot in december en in zeer klein aantal van maart tot in mei. Verscheidene winter- en zomerwaarnemingen'.

CVZ: 'Doortrekker in vrij klein aantal van augustus tot in november en in klein aantal van april

tot in juli. Weinig waarnemingen uit de maanden december, januari, februari en maart'.

Het regelmatige voorkomen in mei en juni wordt het duidelijkst geïllustreerd door de figuur van de presentiepercentages. Hoewel de aantallen in mei en juni meestal veel kleiner zijn dan in het najaar, is de kans om een Jan van Gent te zien in mei en juni echt niet zo veel kleiner dan in het najaar. De aantallen die in het najaar geregistreerd worden kunnen van jaar tot jaar sterk verschillen. Zo was het najaar van 1972 erg goed met bijna 5500 ex. maar 1974 zeer matig met slechts 3500 ex. bij drie maal zo veel waarnemingsuren. Grote groepen worden foeragerend vooral waargenomen bij de Waddeneilanden.

Kulfaalscholver

AVN: 'Zeldzame gast in het winterhalfjaar, voornamelijk langs de kust. Van de 48 gevallen hebben de meeste betrekking op de maanden augustus tot en met december'.

CVZ: 'Doortrekker in zeer klein aantal van augustus tot in december en van half april tot half mei. Wintergast in zeer klein aantal'.

In de afgelopen jaren werden ruim 50 waarnemingen van Kulfaalscholvers gedaan. Hierbij ging het in veel gevallen om juveniele of subadulte ex. die bij IJmuiden en in mindere mate bij Scheveningen verbleven. Toch is er ook een behoorlijk aantal waarnemingen van langsvliegende ex. van andere plaatsen: Westkapelle, Maasvlakte, Noordwijk, Ameland en Rottumerplaat. In het voorjaar worden voornamelijk adulte vogels opgemerkt. Zo werden in het voorjaar van 1976 10 adulte en 1 juveniel ex. in noordelijke richting vliegend waargenomen.

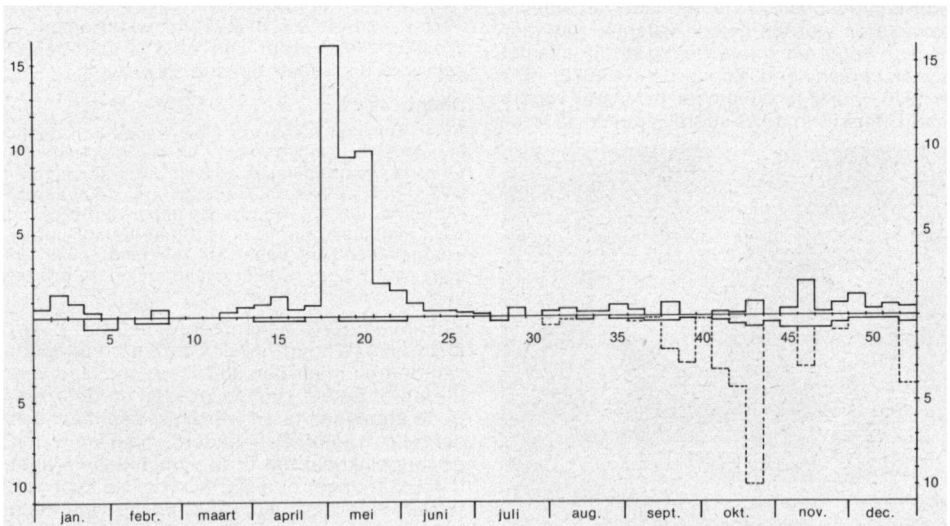

Fig. 4 Grote Zeeëend - 1976
uurgemiddelde per 7-daagse perioden
boven de tijds: → noord
beneden de tijds: → zuid

— Hollandse kust
- - - Noordzeekust Waddenellanden
(uit het voorjaar 1976 van te weinig perioden gegevens beschikbaar)

Grote Zeeëend

AVN: 'Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal van half september tot in mei. Vroegste waarneming 13 september 1946 en laatste datum 27 mei 1967. Verscheidene waarnemingen uit de maanden juni-augustus'.

CVZ: 'Doortrekker in vrij klein aantal van half april tot in juni en van september tot in december. Uit de overige maanden waarnemingen van zeer kleine aantallen'.

Langs de Hollandse kust en dan met name aan de Hondsbossche Zeewering, trekt deze soort het talrijkst door tussen half april en half mei. In het najaar liggen de aantallen langs de Waddeneilanden beduidend hoger. Bij de Zwarte Zeeëend doet dit verschijnsel zich ook voor. De beste dag was tot nu toe 30 april 1976 met 1023 Grote Zeeëenden in 11 uren aan de Hondsbossche Zeewering.

Grote Jager

AVN: 'Doortrekker in zeer klein aantal van half augustus tot in november'.

CVZ: 'Doortrekker in zeer klein aantal van eind juli tot in november'.

Vooraf op de Waddeneilanden zijn de laatste jaren verscheidene Grote Jagers al eind juli en begin augustus waargenomen. Langs de kust van Noord-Holland worden beduidend meer Grote Jagers gezien dan op andere plaatsen langs de kust. Uit het voorjaar zijn 2 waarnemingen bekend geworden.

Middelste Jager

AVN: 'Doortrekker in zeer klein aantal van half september tot in november'.

CVZ: 'Doortrekker in zeer klein aantal van begin augustus tot in december'.

De Middelste Jager wordt het ene jaar veel meer opgemerkt dan het andere. Ook zijn er grote verschillen tussen de verschillende waarnemingsposten; de tijd dat de meeste exemplaren worden gezien verschilt van jaar tot jaar nogal en de verdeling adult/juveniel is vaak verschillend. Zo werden in 1972, 1973 en 1976 vooral in november juveniele vogels geteld, terwijl in 1975 vooral adulten in sep-

Langs de kust van Noord-Holland worden beduidend meer Grote Jagers gezien dan op andere plaatsen langs de kust.

Foto: Piet Munsterman.

tember werden waargenomen. Van het totaal van 213 ex. dat in 1974, 1975 en 1976 langs de Hollandse kust werd gezien werd ruim 70% bij Noordwijk en Scheveningen waargenomen. Middelste Jagers worden soms opvallend veel bij elkaar gezien, veel meer dan bijvoorbeeld Grote Jagers. Zo werden op 13 november 1973 te Scheveningen 44 juveniele ex. in 6 uren geteld en op 28 september 1975 24 adulte ex. in 2 1/2 uur waarnemen te Westkapelle. Verder zijn er 3 januari- en 2 aprilwaarnemingen bekend geworden.

Kleine Jager

AVN: 'Doortrekker in vrij klein aantal van begin augustus tot eind oktober. Verder 5 winter- en 17 zomerwaarnemingen en 2 aprilwaarnemingen'.

CVZ: 'Doortrekker in klein tot vrij klein aantal van eind juli tot begin november en in zeer klein aantal van april tot eind juni. Verscheidene waarnemingen uit begin juli, eind november en december. Zeer weinig waarnemingen uit januari, februari en maart'.

Het in de AVN gehanteerde begrip 'in vrij klein aantal' houdt in, dat op het hoogtepunt van de trek méér dan 500 ex. in ons land verblijven of geteld kunnen worden op doortrek. In de afgelopen jaren werd niet één maal een dergelijk dagtotaal benaderd, maar we willen de mogelijkheid dat er in verschillende jaren inderdaad meer dan 500 ex. voor de kust vertoeven niet uitsluiten, gelet op de vele heen en weer vliegende vogels op sommige dagen. Opvallend is het toenemende aantal waarnemingen tijdens de voorjaarstrek. Zo werden er in het eerste halfjaar van 1976 53 ex. waar-

De Grote Zeeëend trekt bij ons het talrijkst door tussen half april en half mei.

Foto: Piet Munsterman.

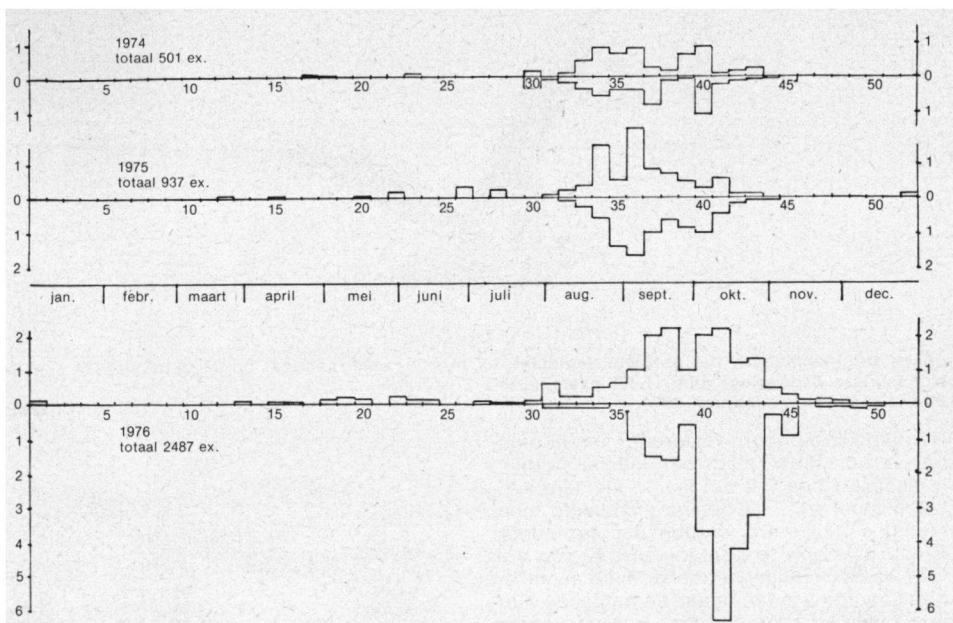

Fig. 5 Kleine Jager, uurgemiddelde per 7-daagse periode voor de Hollandse kust.

genomen, waarvan 35 ex. in mei en 6 ex. in juni. Het aandeel vogels van de lichte fase is in het voorjaar beduidend groter dan in het najaar.

Kleinste Jager

AVN: 'Doortrekker in zeer klein aantal, zowel langs de kust als in het binnenland'.

CVZ: 'Onregelmatige gast in zeer klein aantal, voornamelijk in september en oktober'.

Het mag toch wel opvallend genoemd worden dat bij een zo groot aantal waarnemingsuren deze soort zo weinig is opgemerkt. Ook in Engeland is deze soort tussen 1970 en 1975 bijzonder weinig gezien. In ons archief bevinden zich slechts de volgende gegevens: 1972 1 juveniel ex. en 1976 4 juveniele ex.

In de afgelopen jaren werden wel enkele adulte ex. in het binnenland waargenomen.

Dwergmeeuw

AVN: 'Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal van eind april tot in oktober; ettelijke waarnemingen uit de maanden november-januari; voorts waarnemingen uit de maanden februari: 11 en maart: 6'.

CVZ: 'In alle maanden van het jaar aanwezig, tot eind mei en van half augustus tot in december. Langs de kust zomer- en wintergast in zeer klein aantal'.

Dwergmeeuwen kunnen vooral tijdens de voorjaars trek omstreeks 1 mei bijzonder talrijk zijn. Meerdere malen werden meer dan 500 ex. per uur geteld. Voor 5 mei zijn de adulten veruit in de meerderheid, maar na 10 mei zijn het vooral de juveniele vogels die doortrekken. In het najaar zijn de aantallen in oktober het grootst. Deze soort wordt bij storm ook vaak boven zee gezien. Het beste

jaar was tot nu toe 1976 met een jaartotaal van ruim 20.000 ex.

Drieteenmeeuw

AVN: 'Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal van half augustus tot in mei. Enkele waarnemingen uit de maanden juni en juli'.

CVZ: 'In alle maanden van het jaar aanwezig, maar in sterk wisselend aantal'.

Juveniele Kleine Jager, strand IJmuiden, 14 december 1976.

Foto: H. L. M. Tromp.

Jonge Drieteenmeeuw. Het grootste dagtotaal, tot nu toe, werd geboekt op 27 oktober 1974 aan de Hondsbosse Zeewering: ruim 11.000 exemplaren. Strand IJmuiden, 5 februari 1974.

Foto: Frits van Daalen.

Het talrijkst bij noordwester stormen in oktober en november, maar ook tijdens stormen in andere tijden van het jaar in kleinere aantallen aanwezig. Uit het bovenstaande moet niet geconcludeerd worden dat deze soort alleen bij storm te zien zou zijn. Er zijn ook vele waarnemingen van behoorlijke aantallen bij afluende winden, maar de aantallen kunnen alleen bij zware stormen in de duizenden gaan lopen. Het grootste dagtotaal tot nu toe werd geboekt op 27 oktober 1974 aan de Hondsbosse Zeewering: ruim 11.000 ex. Dat het bij deze gevallen niet om werkelijke trek gaat, bewijst wel de trekrichting: alle vogels vlogen op deze dag noord en bij Noordwijk en Scheveningen, waar op die bewuste dag ook langdurig werd waargenomen, werd vrijwel geen Drieteenmeeuw gezien. In het voorjaar wordt deze soort het meest in mei en juni gezien.

Noordse Stern

AVN: 'Doortrekker in vrij klein aantal van begin juli tot in oktober en van eind april tot in mei'.
CVZ: 'Doortrekker in vrij groot aantal van half april tot in juli en van augustus tot in oktober'.

Het frequenter waarnemen in de maanden mei, juni en juli heeft laten zien, dat de Noordse Stern in juni en begin juli vaak nog in behoorlijke aantallen doortrekt. De soort

Dwergmeeuwen kunnen vooral tijdens de voorjaartrek omstreeks 1 mei bijzonder talrijk zijn. Strand IJmuiden, 1 mei 1974.

Foto: Frits van Daalen.

Dwergmeeuw in winterkleed, vliegend langs de Zuidpier van IJmuiden, 7 november 1976. Op deze dag trokken erg veel Dwergmeeuwen langs.

Foto: Frits van Daalen.

is in die periode meestal talrijker dan de Visdief. Ook op de najaarstrek zijn er dagen dat het aantal Noordse Sterns beduidend groter is dan het aantal Visdieven.

Zwarte Zeekoet

AVN: 'Dwaalgast, 10 gevallen'.

CVZ: 'Onregelmatige gast in zeer klein aantal van juni tot in november'.

Deze soort werd in 1975 en ook in 1976 drie maal waargenomen: juni: 1 - augustus: 1 - september: 1 - november: 3.

Papegaalduiker

AVN: 'Vrij zeldzame wintergast van november tot februari. Verscheidene waarnemingen uit de maanden juni-september'.

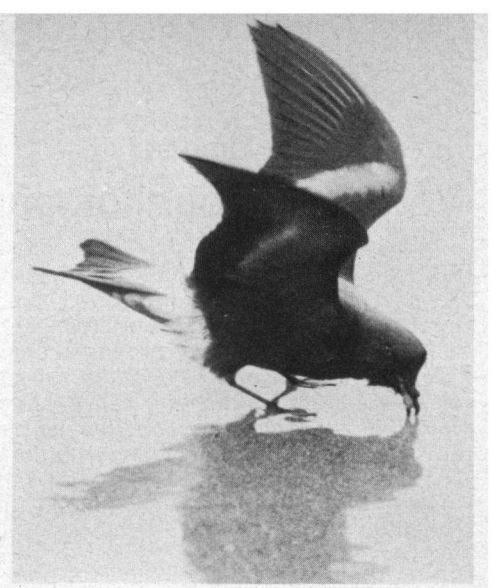
CVZ: 'Doortrekker in zeer klein aantal van september tot in december'.

De verdeling van de waarnemingen over de diverse maanden is als volgt: augustus: 1 - september: 3 - oktober: 14 - november: 8 - december: 2 - januari: 1.

Natuurlijk is met het voorgaande niet gezegd dat bij andere soorten geen opmerkingen te plaatsen zijn. Zo zijn er behalve van zeevogels ook van steltlopers bijzonder interessante zaken aan het licht gekomen, waarvan het zeker de moeite waard is, daar ook eens dieper op in te gaan.

Misschien is het de lezer opgevallen dat bepaalde soorten, die toch echte zeevogels zijn, in het voorgaande overzicht ontbraken. Zo worden de Grauwe en de Noordse Pijlstormvogel elk najaar waargenomen, maar de Grote

● J. van Dijk, L. Hellenberghof 32, Noordwijk aan Zee.

Het Vaal Stormvogeltje wordt zelfs bij zware stormen nog maar zeer weinig gezien. Strand IJmuiden, november 1968.

Foto: Piet Munsterman.

Pijlstormvogel is ondanks de 9000 uren waarnemen een dwaalgast gebleven, om nog maar te zwijgen van de Kuhls Pijlstormvogel. Ook het Vaal Stormvogeltje en het Stormvogeltje worden zelfs bij zware stormen nog maar zeer weinig gezien. Voorlopig is het aantal vragen nog zodanig dat er waarschijnlijk nog wel vele uren moet worden waargenomen, willen we enig inzicht krijgen in dat soms zo fascinerende gebeuren boven zee.

(kopij ontvangen: 13.08.1977)

Juvenile Zwarte Zeekoet, Zuidpijer, IJmuiden, 23 augustus 1975.

Foto: Piet Munsterman.

